

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*

2018, Yıl:6, Sayı:13

Geliş Tarihi: 20.05.2018

Kabul Tarihi: 04.06.2018

Sayfa:203-212

ISSN: 2147-8872

XX. YÜZYIL ÂŞIK TARZI ŞİİRDE HALK HİKÂYELERİ: KAĞIZMANLI HIFZI ÖRNEĞİ*

Kadriye Türkan**

Özet

Yazılı edebiyatın beslendiği kaynaklar arasında sözlü kültür, sahip olduğu sınırsız malzemesi ile önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda metinlerarası ilişkilerin öne çıktığı alanlardan biri folklor ürünleridir. Halk edebiyatı içerisinde büyük yekûn tutan âşık şiiri de metinlerarası boyutta incelenmeye değer malzemeye sahiptir. XX. yüzyıl âşık şiirinin seçkin temsilcilerinden olan Kağızmanlı Hıfzı, XIX. yüzyılın sonunda doğmuş kısa yaşamına rağmen şiirleri ile ünlü olmuş ve günümüze ulaşmıştır. Hıfzı, benzerine çok az rastlanan yüksek hayal gücüne, derin bir söyleyişe, akıcı üsluba ve tasvir gücüne sahip bir âşıktır. Ayrıca Hıfzı, ağıt söyleme konusuna yeri kolay doldurulmayacak bir yeteneklidir. Kağızmanlı Hıfzı şiirlerinde dini-tasavvufi konuları; Allah ve peygamber aşkını, tabiat sevgisini, vatan aşkı ve beşeri aşkı başarılı bir şekilde işlemektedir. Âşık, şiirlerinde aşk temasını ele alırken ana temanın aşk olduğu ünlü halk hikâyeleri “Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Yusuf ile Züleyha ve Âşık Garip ile Şah Senem”den de söz eder. Bu metinlerarası ilişkiler bakımından bir metnin içinde başka bir metnin somut olarak varlığının göstergesidir. Metinlerarasıkta meşhur kimselere, hikâyelere, efsanelere, ayet ve hadislerle vb., dolaylı olarak işaret etmek anlamına gelen “telmihten” ya da “anıştırma” (allusion) daha çok şiir sahasında gözlenen bir kavramdır. Çalışmada Kağızmanlı Hıfzı’nın şiirlerinde telmihte bulunduğu halk hikâyeleri metinlerarası ilişkiler içerisinde “anıştırma” (allusion) merkezli olarak incelenecektir.

* Makale 7-9 Nisan 2018 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Sempozyumu’nda sunulmuş olan "Kağızmanlı Hıfzı'nın Şiirlerinde Yer Verdiği Halk Hikâyeleri" isimli bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

**Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, [orcid.org / 0000-0002-0383-1964](https://orcid.org/0000-0002-0383-1964), kturkan@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Kağızmanlı Hıfzı, halk hikâyesi, halk şiiri, motif, anıştırma.

**FOLK STORIES IN THE 20TH CENTURY ASIK STYLE OF POETRY:
EXAMPLE OF KAGIZMANLI HIFZI**

Abstract

Among the sources of written literature, oral culture has an important place with its infinite materials. In this context, one of the fields we observe the intertextuality is producing folklore. The Asik style of poetry, which holds a great deal of folk literature, also possesses material worthy of examination at the intertextual level. Kağızmanlı Hıfzı, one of the elite representatives of the Asik poetry of the twentieth century, was famous for his poems and reached the present day despite his short life born at the end of the nineteenth century. Hıfzı is a poet with a high imagination, a deep rhetoric, a fluid style, and a power of representation. In addition, Hıfzı has the ability to not easily fill the place for lamentation. In Hıfzı poetrays, religious mystic subjects successfully process the love of Allah and Prophet, the love of nature, love of homeland and humanity. While he is working these themes, he mentions the famous folk stories in “love” is the main theme such as “Leyla and Mecnun, Kerem and Aslı, Ferhat and Şirin, Yusuf and Züleyha, Âşık Garip and Şah Senem.” This is the indicator of “a text in a text” concretely from the point of intertextuality. “Allusion” is a term that is seen especially in poems. It makes a reference indirectly to famous people, folk stories, legends, verses of the Koran and hadiths. In the study, the folk stories in the poems of Kağızmanlı Hıfzı will be examined in the intertextual relations centered on allusion.

Keywords: Kağızmanlı Hıfzı, folk stories, folk poems, motif, allision.

Giriş

Hıfzı, Doğu Anadolu’da bulunan Kars ili Kağızman ilçesinin yetiştirmiş olduğu güçlü âşıklardan biridir. Asıl adı Recep olan âşık, 1893’te doğmuştur. Babasının adı Ağadede annesinin adı ise Sona olup altı kardeştir. Küçük yaşta medresede Kur’an okuma-yazma dersi almaya başlamış ve dokuz yaşında hafız olmuştur. On iki yaşında¹ kaval çalmaya başlayan hafız, ilk şiirlerini on beş yaşında iken söylemiş ancak çevresinin muhafazakâr yapısı ve hafız oluşu nedeniyle bunu gizli tutmuştur. Hafızlığından dolayı “Hıfzı” mahlasını aldığı bilinmektedir. Badeli âşıklardandır. “Daha çocuk denecek yaşta şiir söylemeğe meraklı olan Hıfzı, maceralı hayatında tarikat dervişleri ve çevresindeki âşıklarla ilişki kurmuş, edebi terbiyesi ve kültürü âşık kahvelerinde ve tekkelerde gelişmiştir” (Aslan 1978: 2). Kağızmanlı Hıfzı’nın, Esmani, Cevlani, Esrari, Sezai gibi usta âşıklarla aynı yerde doğup büyümesi şüphesiz sanatı üzerinde etkili olmuştur. Nitekim Recep Hıfzı, Yusuf Sezai Usta’dan², usta

¹ On iki yaşında Pifikli Nakşibendi şeyhi Yusuf’un yanına giderek Nakşibendi tarikatına girdi (Aslan 1978: 1).

² 15 yaşında şiir söylemeye ve kaval çalmaya başlayan Hıfzı’nın ustası Âşık Sezai’dir (Alptekin- Sakaoglu 2006: 282).

ölene kadar kısa bir süre saz dersi alır. Hıfzı, yaşamını öğrencilere ders vererek ve imamlık yaparak geçirmiştir.

Ermeniler tarafından yirmi beş yaşında şehit edilen Hıfzı, on yıllık sanat hayatı içerisinde *Sefil Baykuş*, *Çiçekler*, *İshak Kuşları*, *Turnalar*, *Seher Yelleri* gibi güzel şiirler³ yazarak başarısını kanıtlamış ve adını günümüze kadar ulaştırmıştır.

Aşk, Hıfzı'nın hayatının ve şiirlerinin ana eksenini oluşturmaktadır. Onun şiirlerinde Allah aşkı, peygamber aşkı, tabiat aşkı, vatan aşkı, beşeri aşk⁴ mükemmel bir şekilde işlenir. Kağızmanlı Hıfzı, şiirlerinde beşeri aşkı işlerken ünlü halk hikâyeleri, *Leyla ile Mecnun*, *Kerem ile Ash*, *Yusuf ile Züleyha*, *Ferhat ile Şirin*, *Âşık Garip ile Şah Senem*'e metinlerarası bağlamda telmihte bulunur. Terim olarak meşhur kimselere, hikâyelere, efsanelere, ayet ve hadislerle vb., dolaylı olarak temas etmek anlamına gelen "telmih" ya da "anıştırma" (allusion) çoğunlukla şiirde gözlenen bir özelliktir.

Çalışmada, Kağızmanlı Hıfzı'nın şiirlerinde göndermelerde bulunduğu halk hikâyeleri metinlerarası çerçevede adı geçen hikâyelerin anıştırılan motifleri üzerinden değerlendirilecektir.

Leyla ile Mecnun

Leyla ile Mecnun, Arap edebiyatında doğmuş, Fars edebiyatında gelişmiş ve Fuzuli ile birlikte Türk edebiyatında zirveye ulaşmış bir eser olarak İslâmi doğu edebiyatlarında büyük ilgi gören vuslatsız bir aşk ve macerayı ihtiva eder. Türk halk hikâyeleri arasında dikkate değer bir yere sahip olan eser, âşıklar ve meddahlar tarafında kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca hikâye başta halk şiiri, diğer halk hikâyeleri, halk teması, mani, bilmece olmak üzere halk edebiyatı türlerini de etkilemiş ve malzeme sağlamıştır.

Kağızmanlı Hıfzı, günümüze ulaşan az sayıdaki şiirinde özellikle aşk söz konusu olduğunda geleneğe uygun şekilde mısralarına halk hikâyelerinin çeşitli motiflerini taşımaktadır. Hıfzı'nın şiirlerinde en çok yer bulan halk hikâyesi *Leyla ile Mecnun*'dur. Bunda hikâyenin konusu ve zengin motif yapısı etkili olmuş olmalıdır. Hıfzı'nın şiirlerinde hikâyenin en can alıcı motifleri; Leyla'nın güzelliği (saçı Leyla), Kays'ın, Mecnun olarak çöle ve dağa gitmesi ve Hıfzı'nın kendisini Mecnun ile özdeşleştirmesi üzerinden telmih yapılmaktadır.

Aşk, güzelliğe duyulur. Dolayısıyla güzellik, aşkın ortaya çıkmasının temel sebebidir. *Leyla ile Mecnun*'da, Mecnun (Kays) güzelliğe müptela olarak dünyaya gelmiştir. Aşık tarzı şiirde de divan şiirinde⁵ olduğu gibi Leyla'dan ve onun güzelliğinde söz edilirken daha çok

³ Onun bıraktığı şiirlerin büyük bir bölümünün kaybolduğu kanaatindeyiz. El yazma şiir defterinin bir hayli kalın olduğu ve okuyan şahıslarca sayfalarının yırtılarak alındığı ve böylece defterin küçük bir bölümünün kaldığı söylenmektedir. Bu söylenenler doğru olsa gerek. Çünkü çok yakın bir zamanda onun "Bu Dünya" adlı hiç yayınlanmamış uzun bir şiirini bulduk. Belki de bu şiir gibi birçok şiiri ortalıkta kaybolup gitmiştir (Küçük 2007: 3).

⁴ Aşk ve tabiat konularını tasavvuf çeşnisinden uzak, halk diliyle ve halk zevkine göre en güzel şekilde söylemesini bilen bir şairdir (Aslan 1978: 2).

⁵ Leyla, mutlak 'hakikat'i anlatmak için klasik Türk şiirinde, içinde dini, ilmi ve sanat öğelerinin birlikte harmanlandığı divanlarındaki gazellerde onun sıfatlarına dair yanağı yürüyüşü gibi birçok nitelemeyle anlatılırken en çok zülfü ya da saç ile belli mazmunlarla bir göndermeler örgüsü içinde anlatılır. Bu tercihin sebebi şair adına, evvela geleneğin taklidi ya da

saç mazmununa yer verilmiş, “saç ve zülûf” metafor olarak kullanılmıştır. Bunu ifade için divan şiirinde genellikle “zülfi Leyla” tercih edilirken âşık şiirinde “saçı Leyla” ile sevgilinin güzelliğine telmih yapılmaktadır.

Düştü nazarıma bir saç-ı leylâ
Mecnundan beş beter oldum müptela
Haddi hoş gül cemal gözleri ala
Sevk etti aklımı elvana gönül (Küçük 2007: 65)

Kağızmanlı Hıfzı dörtlükte sevgilisinin güzelliğinden bahsetmek için “saçı Leyla” mazmununa yer vermiş; sevgilinin fiziksel özelliklerini, yüz güzelliğini anlatırken onu, Leyla’ya benzetmiş ve metafor olarak kullanmıştır.

Hikâyenin en ünlü motiflerinden biri şüphesiz Kays’ın, Leyla’nın aşkıyla ve ona kavuşamamanın acısıyla delilik emareleri göstermesi ve halk tarafından Mecnun (deli) olarak adlandırılarak evini terk edip çölü ve dağı kendisine mesken edinmesidir.

Yeşilbaş sonalar göllere düştü
Mecnun Leyla için çöllere düştü
Sevdayı sırrımız dillere düştü
Yok mu namus ile ar eylen eylen (Küçük 2007: 40)

Yitirdi şikârın avcı, bu dağları arar gezer
Alamaz doğru haberi, kurda kuşa sorar gezer
Ferhat misali olanlar, kayaları yarar gezer
Mecnun olan sahralarda gözyaşları döker ağlar (Küçük 2007: 82)

Herkes sevgiliyle bayramlaşıyor
Ben ağlarım gözüm yaşı taşıyor
Gönül mecnun olmuş dağlar aşıyor
Leyla can bayramın mübarek olsun (Küçük 2007: 67)

Hıfzı dörtlüklerinde Mecnun’un, Leyla’ya duyduğu aşk ve ayrılık acısıyla çöle (sahra) ve dağa gittiğini acısını, ıstırabını orada yaşadığını kendisini herkesten ve her şeyden tecrit ettiğini ifade ederek hikâyenin “gurbete çıkma” motifini anıştırmıştır.

takibi şeklinde değerlendirilebilirken belli bir tasavvufî öğretilen geçmiş sanatkarın dilindeki zülûf ya da saç mazmununun içinde sakladığı anlam birliklerinin farklılığından da söz edilebilir (Erbay 2015: 116).

Herkes bir Leyla'ya Mecnun olmuştur
Ben de bir civana oldum nideyim
Mecalsiz müptela hâlsız giriftar
Mahbub-ı ridvana oldum nideyim (Küçük 2007: 50)

Elest-ü evvelayı
Bildim kâlû bela'yı
Müminem bilmem lâ'yı
Ben severem illa'yı
Ahım arş-ı alayı
Geçti nedir kolayı
Mecnunum ver Leyla'yı
Kurtar ben müptelâyı
Seslerim sen Mevlâyı
Başa bin bir belâyı
Aldım yetmez mi ya Rab? (Küçük 2007: 86)

Recep Hıfzı zaman zaman şiirlerinde, *Leyla ile Mecnun* hikâyesini kendi aşkının büyüklüğünden bahsetmek için kıyaslama unsuru olarak kullanmakta, bu bağlamda kendisini âşıklıkta Mecnun ile özdeşleştirirken sevgilisini de Leyla ile bir tutmaktadır.

Âşık tarzı şiirde âşıklar, mısralarında birden fazla hikâyenin kadın ve erkek kahramanlarını bir arada anarak kendi aşklarının büyüklüğünü ve âşıklığını anlatır. Bu genellikle şiirlerde aşığın kendisini ünlü aşk hikâyelerinin erkek kahramanları, sevgilisini de kadın kahramanları ile bir arada vererek ve hikâyelerin dikkat çeken motiflerine telmih yaparak yarattığı bir durumdur.

Mecnun misli hasret kalan
Kerem gibi olur talan
Garipteki murat alan
Ah edip zara düşer mi? (Küçük 2007: 62)

Hıfzı dörtlükte Mecnun'un, Leyla'ya olan hasretine; Kerem'in, Aslı için yanıp kül olmasına göndermede bulunurken Garip'in de Şah Senem'e kavuşmasına telmih yapar. Şiirde hasret (Mecnun-Kerem)-murat almak (Âşık Garip) zıtlığı üzerinden aşk anlatılmaktadır.

Yitirdi şikârın avcı, bu dağları arar gezer

Alamaz doğru haberi, kurda kuşa sorar gezer

Ferhat misali olanlar, kayaları yarar gezer

Mecnun olan sahralarda gözyaşları döker ağlar (Küçük 2007: 82)

Dörtlük; “dağ, çöl, Mecnun, kaya, Ferhat” kelimeleri bir arada verilmek suretiyle yoğunluk yaratılarak aşk için Ferhat’ın, Şirin’in uğruna dağı delmesine, Mecnun’un da Leyla’nın aşkıyla çöle düşmesine hatırlatmadır.

Kerem ile Aslı

Âşık tarzı şiirde *Kerem ile Aslı* hikâyesine telmih genellikle “yanma motifi” üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yanma motifi, *Kerem ile Aslı* denince ilk akla gelen, hikâyenin öne çıkan motifidir. Motif, metinlerarası bağlamda pek çok türde telmih yoluyla tekrarlanmıştır ve yinelenmeye devam etmektedir. Hikâyede yanma motifi, “Hasna Hanım’ın imtihanında Hak âşığı olduğunu ispat eden Kerem’e, Keşiş kızını vermek zorunda kalır. Gerdek gecesi, kızına giydirdiği sihirli gömleği Kerem çözemez; ağzından yeşil bir alev çıkar, Aslı’ya üzerine su dökmemesini söylerse de Aslı dayanamaz, suyu döker ve Kerem yanar. Kız da ardından kendini ateşe atar” (Elçin 2000: 27) şeklinde yer alır. Hıfzı da şiirlerinde “yanma motifi” üzerinden hikâyeye göndermede bulunur.

Hıfzı’yı Kerem’den şen mi sanarsın

Yanarım billahi yer gök anarsın

Yaklaşma sevdiğim sen de yanarsın

Uzaktan serime serp bir su yar yar (Küçük 2007: 11)

Recep Hıfzı, vücudundaki bütün uzuvların aşk ile tutuştuğunu ve baştan ayağa “yar, yar” diye inlediğini ifade etmektedir. Bu söyleyişle kendisini Aslı’nın, Kerem’i gibi yanmaya terk ederken Kerem’in yanma sahnesini ve Aslı’nın, Kerem’in aksini söylemesine rağmen onu kurtarmak adına su dökerek istemeden yanmayı hızlandırdığını anıştırmıştır.

Yatardım gaflette sen uyandırdın

Kerem gibi beni yaktın yandırdın

Rengimi sarıya sen boyandırdın

Uyan gözlerine kurban olduğum (Küçük 2007: 45)

Kağızmanlı Hıfzı, “Kerem gibi” diyerek kendisini Kerem ile bir tutmakta ve dörtlükte Kerem’in gerdek gecesi Aslı’nın aşkı ve kendi ahıyla yanıp kül olmasına telmih yapmaktadır.

Eller bayram eder ben yas çekerim

Mor menekşe gibi boyun bükerim

Alıştı vücudum misal-i Kerem
Aslı can bayramın mübarek olsun (Küçük 2007: 67)

Mecnun misli hasret kalan
Kerem gibi olur talan
Garip teki murat alan
Ah edip zara düşer mi? (Küçük 2007: 62)

Âşık her iki dörtlükte, “Kerem gibi vücudum alıştı ve Kerem gibi talan oldu” ifadeleri üzerinden Kerem’in, Aslı için yanıp kül olmasına göndermede bulunur.

Yusuf ile Züleyha

Yahudi, Hristiyan ve Müslüman olmak üzere üç dinin kutsal kitaplarında yer alan *Yusuf Kıssası*, dini ve beşeri açıdan insanlığın önemli mirasları arasındadır. Bu bağlamda *Yusuf ile Züleyha* hikâyesinin kaynağı ve yayılmasıyla ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Hikâyenin konusunun tarihsel olabileceği de iddialar arasındadır. Hikâyenin Türkiye’den derlenmiş çeşitli varyantları, yazma ve taş baskı metinleri bulunmaktadır. Türk dünyasında *Yusuf ile Züleyha* çeşitli formlarda kıssahanlar, destancılar ve usta masal anlatıcıları tarafından anlatılmaktadır. Türkiye ve Türk dünyasında hikâyenin yazma ve taş baskı varyantları yanında, sözlü gelenekten derlenmiş varyantları da tespit edilmiştir.

Yusuf ile Züleyha’da Yakup Peygamber, Yusuf kardeşleri tarafından kuyuya atıldığı ve kendisine kaybolduğu söylendiği andan itibaren oğlu Yusuf için büyük acı çekmiş, bu acı dolayısıyla gözlerini kaybetmiştir. Hatta sürekli hasretle ağlayıp inlediği için evi de “Külbe-i ahzân” (hüzünler kulübesi) olarak anılmıştır (Pala 2002: 114).

Yakup’un yıllar süren Yusuf hasreti, Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuya atılması ve esir olarak satılması Hıfzı’nın dörtlüklerinde kendine yer bulur.

Yakup kan ağladı çün teessüften
Der kameril çıkmaz bir tesadüften
Dediler umudun kesme Yusuf’tan
Kılar azm-ı diyar böyle de kalmaz (Küçük 2007: 54)

Âşık Hıfzı mısralarında, Yakup’un, Yusuf’tan ayrı düştüğü andan itibaren sürekli ağlayıp inlediğini, kanlı gözyaşları döktüğünü söylerken, Yusuf’tan umudunu kesmemesi gerektiğine işaret ederek Yusuf’un yaşadığına ve kavuşma ümidi olduğuna göndermede bulunmaktadır.

Seyyah-ı aşk oldum rahlara düştüm
Neşeden ayrıldım ahlara düştüm
Tut elimden derin çahlara düştüm

Yusuf'un hemrâhı sana sığındım (Küçük 2007: 56)

Dörtlük, “çahlara düştüm ve Yusuf” üzerinden Yusuf'un, Kenan'da kardeşleri tarafından kuyuyu atılıp Yakup'a, Yusuf'un kurt⁶ tarafından yendiğini söylemelerine anıştırmadır. Zira “çâh-ı Yûsuf”, Hz Yusuf'un kardeşleri tarafından içine atıldığı kuyudur.

Ben sana sığındım ey bar-i Huda

Aşığı maşuktan eyleme cüda

Kulundur cümlesi bay ile geda

Yusuf'un hemrahı şivan günüdür (Küçük 2007: 53)

Hıfzı'nın dörtlüğü, “geda, Yusuf, hemrah ve şivan” kelimeleri değerlendirildiğinde Yusuf'un kardeşleri tarafından köle olarak satılışına ve Mısır'a doğru yaptığı yolculuğa telmihtir.

Ferhat ile Şirin

Ferhat ile Şirin veya *Hüsrev ile Şirin* olarak bilinen hikâye, doğu edebiyatlarının son derece meşhur anlatmalarından biridir. İran edebiyatı mesnevi konuları arasından önemli bir yere sahip olan hikâye, divan edebiyatında da mesnevi konusu olarak defalarca kez ele alınmıştır. *Ferhat ile Şirin* sadece mesnevi olarak kalmamış; halk kitapları, yazma ve taş basmalar yoluyla sözlü edebiyata da geçmiştir. Sözlü edebiyatta aynı isimde bir hikâye ortaya çıkarken hikâyesinin konusu; ortaoyunu, Karagöz, Meddah gibi halk temasında, tiyatro, opera, bale, sinema ve türkülerde, halk şiirinde olmak üzere pek çok sanat dalında ele alınmış veya ilham kaynağı olmuştur.

Kağızmanlı Hıfzı, elde bulunan şiirlerinde hikâyenin “dağı delme” motifine gönderme yapan iki dörtlüğe yer vermektedir.

Mecnun olup çöle düştüm,

Ferhat olup dağı aştım,

Hıfzı'yım bir dolu içtim,

Sahrada tozduğum yerler (Aslan 1978: 42)

Yitirdi şikârın avcı, bu dağları arar gezer

Alamaz doğru haberi, kurda kuşa sorar gezer

Ferhat misali olanlar, kayaları yarar gezer

Mecnun olan sahralarda gözyaşları döker ağlar (Küçük 2007: 82)

⁶ Hikâyede geçtiğine göre Yakup, kardeşlerinin Yusuf'u yediğini iddia ettikleri, ağzı kanlı ama Yusuf'u parçalamamış kurda “Neden Yusuf'u yedin?” diye sorar. Zavallı kurt “Biz asla bir peygamberin peşinde dolaşmayız. Peygamber eti bize haramdır. Oğulların bana iftira ediyor, yalan söylüyor. Onlar âsi, cevabını verir (Settari 2014: 106).

Ferhat ile Şirin hikâyesi ile ilgili akla gelen ilk motif, şüphesiz “dağı delme” motifidir. Hikâyede Ferhat’ın dağı delmesinin sebebi aşktır. Motifin bir diğer özelliği de sadece bu hikâyeye özgü olmasından kaynaklanmaktadır. Hıfzı da adı anılan motife, “ Ferhat olup dağı aşım ve Ferhat gibi kayaları yarar gezer” ifadeleri ile göndermede bulunmaktadır.

Âşık Garip ile Şah Senem

Âşık Garip olarak bilinen ve Garip ile Şah Senem arasındaki aşkı konu alan hikâyenin XVI. yüzyılın ikinci yarısında teşekkül ettiği kabul edilmektedir. *Âşık Garip* gerek Türkiye ve gerekse Türkiye dışında etki alanına sahip halk hikâyelerinden biri olarak edebiyatın ve sanatın çeşitli dalları üzerinde etkili olmuş ve âşıklar da şiiirlerinde hikâyeye sık sık telmihte bulunmuşlardır. Özellikle halk hikâyeleri arasında nadir görülen mutlu son yani hikâyeye kahramanlarının birbirine kavuşması bu göndermelerde ana noktayı oluşturmaktadır.

Mecnun misli hasret kalan

Kerem gibi olur talan

Garip teki murat alan

Ah edip zara düşer mi? (Küçük 2007: 62)

Hıfzı dörtlükte, Mecnun ve Kerem’in vuslata ermeyen büyük aşklarına ve akıbetlerine karşılık, Garip’i ve onun Şah Senem’e kavuşarak muradına nail olmasını hatırlatmaktadır.

Sonuç

Kağızmanlı Hıfzı, kısa ömrüne ve yaklaşık on yıl şiiir söylemesine rağmen arkasında az ama eşsiz şiiirler bırakmıştır. Bu da O’nun, âşık tarzı şiiir geleneğine vakıf oluşunun ve Tanrı vergisi yeteneği ile harmanlayarak söyleyişine yansıtmasının göstergesidir. Âşık, şiiirlerinde ana tema ile bağlantılı olarak pek çok unsura yer verirken âşıkların şiiir söylemek dışında icra ettikleri diğer tür olan halk hikâyelerinin çeşitli motiflerini de kullanmıştır. Günümüze ulaşan az sayıdaki şiiirinde kendisinden önce yaşamış ya da çağdaşı yüzlerce şiiir sahibi birçok âşıktan çok daha fazla halk hikâyesine ve motifine yer vermiştir. Bu da Hıfzı’nın aşkı hayatının merkezine koymasının, aşk konusundan haz almasının ve hayatını pek çok şeye duyduğu aşkla geçirmesinin sonucu olarak düşünülebilir. Hıfzı’nın şiiirlerinde de gerek divan gerek âşık şiiirinde alışılmış olduğu üzere en çok adı anılan hikâyeye klasik edebiyattan, halk edebiyatına geçtiği düşünülen Leyla ile Mecnun’dur. Hikâyenin sahip olduğu motif zenginliği ile Hıfzı’nın şiiirlerinde de ilk sırada yer alması doğaldır. Kağızmanlı Hıfzı’nın ikinci sırada göndermede bulunduğu hikâyeye, âşıkların genelde tercihlerini Yusuf ile Züleyha’dan yana kullandıkları dikkate alınır, özel bir seçim olarak milli özellikler taşıyan ve Türk coğrafyasından teşekkül eden Kerem ile Aslı’dır. Hikâyenin “yanma motifi”, Hıfzı’nın şiiirlerinde tekrar hayat bulmaktadır. Recep Hıfzı, Yusuf ile Züleyha’yı ise dörtlüklerine daha üstü kapalı göndermelerle taşır. Onun şiiirlerde yer bulan diğer hikâyeler ise Ferhat ile Şirin ve Âşık Garip ile Şah Senem olup Hıfzı geleneğe bağlı kalarak şiiirlerinde zaman zaman kendisini hikâyeye kahramanları ile özdeşleştirmiş, bazen de âşıklığını onlarla kıyaslayarak şiiirinin gücünü arttırma yoluna gitmiştir.

KAYNAKÇA

Alptekin, Ali Berat –Saim Sakaoğlu (2006), *Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Yüzyıllar)*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Aslan, Ensar (1978), *Doğu Anadolu Saz Şairleri İkinci Kitap*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Boratav, Pertev Naili (1988), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul: Adam Yayınları.

Duymaz, Ali (2001), *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Elçin, Şükrü (2000), *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Erbay, Nazire (2015), *Klasik Türk Şiiri Gazellerinde Leyla*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

Kaplan, Mehmet (1996), *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Küçük, Sait (2007), *Kağızmanlı Hıfzı Hayatı-Sanatı-Şiirleri*, Ankara: Ürün Yayınları.

Levend, Agâh (1959), *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leyla ve Mecnun Hikâyesi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Özcan, Nezahat (2010), *Türk Şiirinde Leyla*, Ankara: Birleşik Yayınevi.

Pala, İskender (2002), *Müstesna Güzeller*, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.

Settari, Celal (2014), *Züleyha'nın Aşk Derdi-Hz. Yusuf Hikâyesi* (çev. Mehmet Kanar), İstanbul: Şule Yayınları.